

rició en Plaute). La seva formació és controvertida, si bé sembla haver-hi alguna relació amb el ll. ALĀPA 'bufetada', però no és gens clar si és a través de la idea de 'jactar amb cops al pit, etc.' o d'una altra manera, com 'amençar amb bufetades', que és el que sovint s'ha dit.

En el substantiu, el sentit etimològic de 'cop, bufetada' seguia usual en autors merovingis de llenguatge genuí, com Gregori de Tours («multis cam et crebro conviciis lacererit, ac interdum pugnis se *alapisque* caederent», *Hist. Franc.* ix, 33.34), i n'han quedat també descendents en el romànic pirinenc: en particular el cast. dial. del N. *lapo* 'bufetada', originàriament alt-arag. (BDC xxiv, 173), i extret segons sembla de un *a]lapa* (d'on arag. *exalapar* 'rompre, esqueixar'); i l'oc. ant., sobretot gascó, *alebar* 'colpir violentament', 'mutilar', amb el seu deriv. *alep* 'mutilació', que ja trobem en docs. del Cartulari d'Ossau, aquell des de 1338, aquest des de 1187-1225.¹

Sembla que d'ací hagi de venir un verb curiós, *alebar* 'maltractar', que apareix en un parell de passatges dels *Sermons* de Sant Vicent Ferrer: «li tanquaren la porta; no li volien dar pa ne vendre, e estech pensant —O, si trobava aquell sant profetta—; e com ho demanava, *alebaven-lo* --- Jhesu Xrist, que sabia totes coses, vench-li a l'encontre» (*Quaresma*, 194.180; també amb una -r- adventícia): «usant de venitats, nengú no la increpa --- e si-s torna a Déu, *alebrar-l'an*» (ib., 5.151); en una comèdia popular castellonenca de la qual em facilità còpia ASzGozalbo el 1961, veig *alevat*, que sembla venir també d'ací, més aviat amb el sentit d'encantat, parat' que en el de 'pereichós' (o 'esguerrat'): quan arriba l'amo amb la burra carregada, diu la mare a les filles: «àneu --- ajudeu-li a descarregar... *alevae!*», «iàs lo taçó, *alevè*, i vés traent el sopar», «ho veus, com està, *alevat?*»; cf. ast. orient. *alevase* «perder el judici, enloquecer» (Vigón, *Voc. de Colunga*, Supl.).

DERIV.: *Alabament* [1308, només castellanisme usat per un rei moro, *AlcM*]; *alabança* [S. xvi, supra]; *alabanciós*, val., amb influència de *jactanciós*; *alabancer* [1868, *SLitCosta*].

¹ «Mort o *alep* o plague leyau --- pagar per mort 1000 soos --- per *alep*, 600 soos de Morlaas, al *alebat*», «cada una plague o cada una *alep* (ms. B) de cors pee 66 sols. sie conegude», 82.31, 34; 40.5.

ALABARDA, de l'a.-al. mj. *helmbarde* id., compost de *barte* 'dextra' i *helm* 'empunyadura', o sigui, pròpiament 'dextra de mànc llarg'; mot que entrà per conducte del francès o bé de l'italià. □ 1.^a doc.: 1523.

Ultra el doc. mall. de 1523 i la pragmàtica de 1539 citats per *AlcM*, el veiem ja en el *TbPu*. d'OPou, que en l'enumeració de les armes arrenghera «*alabardes y artesanes*: hastilia lato ferro» entre *esgrimidor i cimitarra* (p. 173); també és de procedència ultrapirinica en cast. [1548]. Brūch, *ZRPb*. xxxviii, 692-3; Kluge, s. b. *hellebarde*; en alemany des del S. XIII, mentre que el fr. *hallebarde* (abans *alabarde*) apareix

el 1333, i l'it. *alabarda* c. 1510-20 (*labarda*, segona meitat S. xvi). La història de la transmissió del mot roman obscura, per les influències que han exercit entre elles les formes d'aquestes tres llengües.

DERIV.: *Alabardada* [S. xvi; *AlcM*, *DAG*]. *Alabarder* [1510].

ALABASTRE, pres del ll. *alabaster*, -tri, i aquest del gr. ἀλάβαστρον id. □ 1.^a doc.: *alabast* i *alabaust*, des de fi S. xiv; *alabastre* doc. de 1420 (*DAG*).

«La imatge de Santa Maria, de pera d'*alabast*» en un doc. rossellonès de 1399 (*Alart, InoLCat.*). De *alabaust* cita un altre doc. de fi S. xiv el *Dicc. de Barbarismes* de Careta; i aquesta forma apareix sovint en el xv sigui en el sentit propi o en el de 'vas d'alabastre'; diverses vegades en la *Quaresma* de 1413 predicada per St. Vicent Ferrer: «acostá's a Jhesú Xrist, e havia un *alabaust* ---», traduint de l'Ev. de St. Mateu (cap. 26) «accessit ad eum mulier, habens *alabastrum* unguenti pretiosi et effudit super caput eius» (*Quar.*, 25.149); i encara en el *Tirant* «pujaren alt en una gran sala, tota obrada de *alabaust* (II, 23); més en *AlcM*; forma que també es troba com *alabaustum*, -trum, en baix llatí, i que deu ser deguda a contaminació del greco-latí *balastium* 'flor o vareta de magraner', d'on prové el nostre *balustre*, -austre (cf. també *justus-faustus*). En el S. xix es va restaurar només *alabastre*: «En Ovarra fundava monestir sant; / ses celles acullien monges cantants, / que ara pugren per l'arma del pros finat; / allí, en vas d'*alabastre*, ab Tèudia jau», Milà, *Pros Bernat*, v. 405. Les pedres d'alabastre són sobretot importants en el País Valencià, on és ben popular aquesta forma, en la zona de Barxeta-Quatretonda, o en el *Cabecet de l'Alabastre* de Tibi (1962).

DERIV.: *Alabastrí* [1886, *Canigó*]; *alabastrina*. *Alabastrita* [1868, *SLitCosta*]; +*alabastró* 'espècie de gero d'alabastrita sense nanses' [id.].

Alabat, V. *alabar* *Alabategar*, *alabatent*, *alabatre*, V. *ala* *Alabaust*, V. *alabastre* *Alabear*, V. *làpida* *Alaboc*, V. *abocar* (BOCA)

ALABRENT, 'el fadrí de papereria que fa els fulls, tirant al molí la massa de draps preparats, i traient, després, de la tina, la quantitat de pasta necessària', també *labrén* i en castellà *laurente*, d'origen incert; potser resultat d'una comparació en el llenguatge tècnic de l'ofici, possiblement amb un nom d'animal; no és impossible que aquest sigui l'oc. *alabreno* 'salamandra', que s'anomena molt en les creences folklòriques com un animal fantàstic, subterrani i monstruós, objecte de pràctiques màgiques i que viu exposat a l'acció del foc, característiques que en part es podrien retrobar en la fabricació antiga del paper. □ 1.^a doc.: doc. de 1767; 1840, Lab.; *laurente* cast., 1817.

Com que el vocabulari tècnic dels antics oficis està deplorablement mancat d'estudis a la Península, caldrà esperar que es reculli més documentació sobre el dels paperers i que algú en faci un estudi lexicològic,